

12 november 2025

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

VLAAMSE NIVEAU 5 ZIT FLINK STEVIG IN DE LIFT... (als we even gluren bij de burens)

1 Inleiding

Mogelijk raadpleegt u ook regelmatig een aantal Vlaamse media, en dan vooral specifiek om te bezien wat er met de niveau 5-opleiding aldaar gebeurt. Het gaat om de 'graduaatsopleiding'. Men gebruikt in de internationale context echter net als in ons land 'de Associate degree'. Nederland heeft ervoor gekozen om zowel nationaal als internationaal gebruik te maken van de Associate degree, dus voor zowel het type opleiding als de graad die wordt toegekend.

Het is interessant om te merken dat de graduaatsopleiding een groot succes aan het worden is. De instroom stijgt bij allerlei opleidingen met tientallen procenten. Dat heeft dit jaar - naast de aantrekkelijkheid van de wijze waarop het programma in elkaar wordt gestoken met minimaal een derde werkend leren (dus ook voor voltijdse studenten) – te maken met de instroom uit:

- het algemeen secundair onderwijs (ASO, 6 jaren, met fases en keuzerichtingen – zoals in Nederland ook wordt gewerkt, o.a. met profielen);
- het zgn. secundaire 7^e jaar (onder meer voor bepaalde groepen gediplomeerden, met allerlei richtingen, vooral te zien als een voorbereiding op het hoger onderwijs);

En voor het eerst dit jaar direct uit:

- het zesjarige middelbaar onderwijs, gericht op het werkveld (arbeidsmarktfinaliteit), dus zonder het zevende jaar.

Volgend jaar zal het 7^e jaar minder studenten afleveren omdat het logisch is dat als je met 6 jaren te hebben gevolgd naar een graduaatsopleiding mag gaan, een extra jaar gaan doen niet zo voor de hand ligt. Uiteraard zal men goed gaan monitoren wat de effecten zijn.

2 'Boom in korte opleidingen zadelt hogescholen op met geldzorgen'

Bij de start van het studiejaar, midden september, kom men inzicht geven in de instroom en de consequenties ervan, zoals het hebben van minder bachelorinstroom. Hier de knipsels...

De korte graduaatsopleidingen aan de Vlaamse hogescholen winnen overal fors terrein, na de hervorming van het secundair. Maar door de onderfinanciering van die richtingen leidt dat ook tot tandengeknars. 'We maken ons grote zorgen over de kwaliteit van de lessen.'

De verkorte en specifiek arbeidsmarktgerichte hogere opleidingen aan de hogescholen blijken bijzonder aantrekkelijk, zo leren de eerste en voorlopige inschrijvingscijfers voor het komende academiejaar die de verschillende Vlaamse hogescholen bekendmaken. De officiële cijfers worden op 1 oktober vastgesteld en later bekendgemaakt.

De populaire graduaatsopleidingen zijn vooral gericht op het invullen van knelpuntberoepen, duren anderhalf tot twee jaar en omvatten meer praktijklessen en stages dan theoretische vakken. Ze zijn vooral gericht op STEM - wat staat voor Science, Technology, Engineering (techniek) en Mathematics (wiskunde) – maar er zijn ook graduaatsopleidingen in de zorg, marketing en communicatie of verzekeringen. Vorig jaar zaten er alles samen bijna 26.000 studenten in een graduaatsopleiding, bijna dubbel zoveel als vijf jaar eerder.

De essentie

- Korte, arbeidsmarktgerichte graduaatsopleidingen aan de hogescholen groeien dit jaar sterk.
- Vooral de instroom vanuit het zesde middelbaar van het bso is door de nieuwe regelgeving enorm.

- De verkorte trajecten met focus op praktijk en stage snoepen studenten van de gewone bacheloropleidingen af.
- De onderfinanciering van de graduaatsopleidingen vanuit Vlaanderen baart de hogescholen zorgen. Minister Zuhail Demir wil eerst 'een rationalisering' van het aanbod.

Bij Thomas More, een van de grootste hogescholen van Vlaanderen, spreekt algemeen directeur Stijn Coenen van een 'spectaculaire stijging' komend academiejaar. In het eerste jaar van de graduaatsopleidingen zijn er al 44 procent meer studenten ingeschreven dan vorig jaar, een record-groei. Aan de UC Leuven-Limburg, waar tien graduaatsopleidingen worden aangeboden, groeit het aantal nieuwe studenten in die richtingen met 40 procent.

De Brusselse campus van Odisee-hogeschool ziet het aantal inschrijvingen zelfs met 70 procent toenemen, terwijl het aantal eerstejaarsstudenten in die richtingen aan de Gentse Arteveldehogeschool met ruim de helft groeit. Ook de West-Vlaamse hogescholen Vives en Howest zien de instroom sterk stijgen. Ervaring van de voorbije academiejaren leert dat er in februari, na afloop van het eerste semester, nog een grote groep studenten bijkomt in de graduataten.

Rechtstreeks uit middelbaar

De ongeziene groeicijfers hebben vooral te maken met de hervorming van het secundair onderwijs. Wie het zesde middelbaar in de 'arbeidsmarktfinaliteit' - het vroegere bso - heeft afgerond, kan nu rechtstreeks starten in een graduaat. Die studenten komen boven op de groep die via het oude systeem instroomt - na een zevende secundair, dat voorbereidt op het hoger onderwijs. Het is die dubbele lichter die volgens de hogescholen de piek aan inschrijvingen veroorzaakt.

'De sterke groei komt bij ons bijna volledig uit die arbeidsmarktgerichte secundaire opleidingen', duidt Marc Vandewalle, de algemeen directeur van de UCLL. 'De groei was wel al wat ingecalculeerd en we zijn dan ook goed voorbereid.' Aan Vives komt de helft van de graduaatsstudenten uit het bso, aan de Odisee-hogeschool gaat het om drie op de vier studenten. De grote meerderheid van hen komt rechtstreeks uit het zesde middelbaar.

'De populariteit van de graduataten toont aan dat de democratisering van het hoger onderwijs werkt', stelt Ann Martin, de directeur Onderwijs aan Odisee. 'Meer jongeren zetten de stap naar verder studeren en vinden hun gading in het ruimer wordende aanbod.' 'Voor veel studenten is een graduaatsopleiding een unieke kans om een diploma hoger onderwijs te halen', zegt ook Hilde Van Puyenbroeck, de directeur Onderwijs en Onderzoek aan Artevelde. 'Tegelijk zijn de afgestudeerden erg gewild in het werkveld.'

Minder mensen in bachelor

Een van de gevolgen van de groeiende populariteit van de graduataten is een dalende instroom in de klassieke bacheloropleidingen. Zo ziet de bachelor toegepaste informatica aan de Antwerpse AP Hogeschool opvallend veel studenten opteren voor de IT-graduaatsopleidingen. Aan Odisee groeien graduataten bedrijfskunde dan weer met 70 procent, terwijl de bachelors in dat domein een tiende minder nieuwe studenten zien dit jaar.

Maar nog urgenter voor de hogescholen is de onderfinanciering van de graduaatsopleidingen. Het inrichten van praktijkgericht hoger onderwijs, met veel aandacht voor werkplekleren en onderwijs in kleinere groepen, is intensiever en duurder dan 'gewone' bachelors. Vlak voor de zomer hekelde de Vlaamse Hogescholenraad samen met de adviesraad SERV in een gezamenlijk advies al het gebrek aan voldoende basisfinanciering van die richtingen. Voor bijna een vierde van de studenten die vorig academiejaar een graduaat volgden, is er geen financiering, klinkt het.

'De kwaliteit van de opleidingen komt in het gedrang zonder bijkomende middelen', benadrukt Martin. 'Daarover maken wij ons grote zorgen.' Bij Artevelde kiezen ze 'bewust voor kleine klasgroepen en trajectcoaching voor elke student, om de kansen om door te stromen hoog te houden. Maar de structurele onderfinanciering van de graduataten maakt het ons moeilijk om dat onderwijsconcept vol te houden', zegt Van Puyenbroeck.

Onderwijsminister Zuhail Demir wil de financiering herbekijken, als het aanbod 'gerationaliseerd' wordt.

Vlaams minister van Onderwijs Zuhail Demir (N-VA) geeft aan de financiering van de graduaatsopleidingen te willen herbekijken, op voorwaarde dat het aanbod 'gerationaliseerd' wordt. Voor Demir

moet de focus eerst liggen op een betere geografische spreiding over Vlaanderen - waarbij niet elke hogeschool elke graduaatsopleiding inricht - en een maximale samenwerking tussen de instellingen.

3 **Opinie van een van de grondleggers van het Graduaat**

In 2007 kwam in Vlaanderen de discussie over niveau 5 pas op gang. Dirk van Damme, toen betrokken bij het Ministerie, gaf op LinkedIn een korte terugblik. Overigens was het zo dat wij als Leido de eerste Vlaamse conferentie over niveau 5 en de Nederlandse Ad in Brussel organiseerde, ook met Van Damme als spreker.

Dirk Van Damme International education consultant and expert. Senior Research Fellow at the Center for Curriculum Redesign. And also former Head of the Centre for Educational Research and Innovation and Head of the Skills Centre at the OECD.

In de architectuur van ons onderwijssysteem ontbrak een volledige verdieping, degene die in de internationale systemen ISCED en later EQF als niveau 5 wordt aangeduid. Generaties lang vielen velen in dat gat in onze kwalificatieladder. Er ontstonden weliswaar halfslachtige oplossingen zoals de 7de jaren en opleidingen in het volwassenenonderwijs, maar die waren goedbedoeld maar ontoereikend. Met de Bolognahervormingen en de opwaardering van de opleidingen korte type aan de hogescholen tot bacheloropleidingen, vergrootte nog de kloof. Toen ik bij minister Frank Vandenbroucke de eerste visienota's schreef over een volwaardig niveau 5, kon ik niet vermoeden dat dit zo'n succesverhaal zou worden. Blij om te zien dat het waard was om aan die kar te trekken, waardoor zoveel mensen zicht hebben gekregen op een volwaardige kwalificatie, die vroeger vastzaten met enkel een diploma secundair onderwijs. Hulde ook aan de hogescholen dat ze deze uitdaging en opportuniteit hebben opgenomen. Nu zaak inderdaad om een goede financieringsregeling te voorzien.

4 **'Vlaanderen investeert in graduaatsopleidingen, maar vraagt ook meer efficiëntie: "Soms 2 keer dezelfde opleiding op steenworp van elkaar"'**

Eind oktober verscheen onderstaand knipsel, met positief nieuws, maar ook met eisen als het gaat om de macrodoelmatigheid.

De Vlaamse regering investeert de komende 4 jaar 116 miljoen euro in de graduaatsopleidingen aan de hogescholen. Daarmee komt Vlaams minister Zuhal Demir (N-VA) tegemoet aan de vraag naar extra financiering van de hogescholen. In ruil moeten de scholen hun opleidingen wel efficiënter organiseren. "Wie een inspanning vraagt van de belastingbetaler, moet zelf ook een inspanning leveren", klinkt het bij Demir.

Heel wat hogescholen zagen dit academiejaar een recordgroei aan studenten. Vooral in de graduaatsopleidingen stijgt het aantal studenten exponentieel in vergelijking met vorige jaren. Een trend die overal in Vlaanderen zichtbaar is, van West-Vlaanderen tot in Limburg.

Het succes van die 2 jaar durende, praktijkgerichte opleidingen komt vooral door hervormingen in het secundair onderwijs. Die maken het makkelijker voor leerlingen uit arbeidsmarktgerichte richtingen (het vroegere BSO) om rechtstreeks de stap te zetten naar een graduaat. In plaats van een 7e specialisatiejaar te volgen, kiezen ze voor de hogeschool.

Dat succes heeft ook een keerzijde: de financiering volgt de stijging van het aantal graduaatstudenten niet. De hogescholen trokken daarom aan de alarmbel. Bovenop de basisfinanciering vroegen ze zo'n 30 miljoen euro extra. En die vraag is bij Vlaams minister van Onderwijs Zuhal Demir (N-VA) niet onbeantwoord gebleven.

Extra geld

De Vlaamse regering investeert de komende 4 jaar 116 miljoen euro in de graduaatsopleidingen. Volgend jaar kunnen de hogescholen wel (maar) rekenen op 15,5 miljoen euro. Vanaf 2027 verdubbelt Demir die investering wel en vloeit tot en met 2029 elk jaar 33,5 miljoen euro extra naar de graduaatsopleidingen.

Ook doet Vlaanderen enkele gerichte investeringen in bepaalde andere opleidingen. Zo zal jaarlijks 4 miljoen euro naar de opleiding tandheelkunde aan de VUB en 2 miljoen euro naar de opleiding geneeskunde aan de UHasselt gaan.

In taalondersteuning Nederlands voor studenten met een andere thuistaal wordt jaarlijks 2,5 miljoen euro geïnvesteerd. Die investering verdubbelt vanaf 2028 naar 5 miljoen per jaar. In totaal wordt er in 2026 dus zo'n 24 miljoen euro geïnvesteerd, zowel in de graduaatsopleidingen als in die specifieke opleidingen.

Opleiding efficiënter organiseren

In ruil voor die investeringen eist minister Demir wel dat de hogescholen hun opleidingsaanbod efficiënter organiseren. Volgens Demir is het huidige opleidingsaanbod te versnipperd, vandaag zijn er 32 graduaatsopleidingen op 212 verschillende locaties. De 75 opleidingen tot professionele bachelor worden dan weer op 365 plaatsen aangeboden.

Demir eist daarom dat de hogescholen het aantal locaties voor graduaatsopleidingen terugbrengen naar maximaal 175. Ook het aantal locaties voor professionele bachelors moet verminderen, naar maximaal 335. Ook wil ze dat de hogescholen een efficiëntiewinst van minstens 29 miljoen euro realiseren.

Vandaag betalen we soms 2 keer voor dezelfde kleine opleiding op een steenworp afstand van elkaar

Vlaams minister van Onderwijs Zuhal Demir (N-VA)

"Vlaanderen is een zakdoek groot, maar vandaag betalen we soms 2 keer voor dezelfde kleine opleiding op een steenworp afstand van elkaar. Dat we dat moeten vermijden, lijkt me heel logisch", aldus de minister. "Wie een inspanning vraagt van de belastingbetaler, moet zelf ook een inspanning leveren. Elke euro die we verliezen door versnippering is een euro die we niet in onze studenten kunnen steken."

De minister vraagt de verschillende hogescholen om de handen in elkaar te slaan en kleine dubbele opleidingen te vermijden. "We gaan dat niet vanuit Brussel opleggen, maar samen met de hogescholen aan tafel zitten. De scholen moeten dan onderling afspreken wie wat doet."

"Door die efficiëntieoefening zal natuurlijk geld vrijkomen en die financiële middelen steken we opnieuw in onze hogescholen", zegt ze. "Als er geen overeenkomst gevonden wordt, zullen we dat vanuit Brussel moeten opleggen, maar in de gesprekken gaven de hogescholen wel aan dat ze bereid zijn om deze oefening te maken."

"We gaan de hogescholen nu even de kans geven om deze samenwerkingen op te zetten. Dat zal vrij snel gebeuren en in februari of maart zullen we het eerste zicht krijgen op hoe dat eruit zal zien."

Alle opleidingen verankerd in hogescholen

Demir erkent ook een nieuwe graduaatsopleiding: laboratoriumassistentie aan AP Hogeschool in Antwerpen, Hogeschool Gent en UC Leuven. Met de erkenning wordt de volledige inkanteling van de vroegere hbo5-opleidingen afgerond. Alle resterende opleidingen zijn nu verankerd binnen de hogescholen, die wettelijk instaan voor kwalitatieve, praktijkgerichte opleidingen in het hoger onderwijs.

"Voor veel jongeren die in het middelbaar een beroepsgerichte opleiding volgden, zijn graduaats een nieuw perspectief", zegt Demir. "Ze kunnen er niet alleen een diploma hoger onderwijs halen, maar ook meteen doorstromen naar werk of naar een bacheloropleiding. Dat is de essentie van kansensonderwijs: dicht bij de praktijk, met zicht op werk."